

Ex libris

Vámbéry Ármán dervisruhában

Amikor Gyulán kóborolt Vámbéry tatárja

1873 telén egy különös személy látogatásáról számolt be a Gyulán kiadott *Békés* a helyi olvasóknak:

„Mollah Izsák Vámbéry utitársa keleti útjában, ázsiai tatár, ki évek óta az akadémiánál alkalmazva volt, és hazai nyelvünket jól beszéli e héten Gyulán is megfordult, a hol a megyei levéltárt, kastélyt és iskolai múzeumot megsejmelte és több magán háznál is bemutatva lett. — Vissza szándékozik menni hazájába, de elébb ismereteinek bővítése végett Magyarországot utazza be.” (Békés, 1873. január 26.)

A tatár utazóval kapcsolatban Fráter Jánosné, a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárosairól közölt tanulmányában egy ma is érvényes megállapításra jut:

„Molla Izsák életéről keveset tudunk.”

Vámbéry Ármin mint „tatár dervist” hozta magával Magyarországra közép-ázsiai utazásaiból 1864 májusában. A Londonba igyekvő Vámbéry Pesten Budenz József (német származású magyar nyelvtudós) gondjaira bízta, s azok ketten 1864 augusztusában elmennek Sziládyhoz Kiskunhalasra. E történet krónikása nem is akárki, hanem Arany János, aki ír és közöl is két kedves glosszát a „halasi tatárjárásról” a *Koszorú* 1864. október 2-i és 1865. február 26-i számában:

„Míg Vámbéry Ármin Angliában mind nagyobb-nagyobb feltűnést okoz, művét a mi körülményeinkhez mérve óriási áron veszik meg, (...) addig Bukharából hozott tatárja ide s tova magyar emberré lesz. E derék dervist t. i. angliai útjának idejére Budenznél hagyta, hogy jeles philologunk az ő távolléte alatt tanuljon tőle élő szóval tatárul. Az atyafi aztán mindennap bejárt, míg a szünidő be nem állott, Budenzzel az Akadémia könyvtárába, s ott ödögött a temérdek könyv közt, láthatólag unatkozva rettenetesen; augusztus közepe körül pedig lementek mindketten Szilády Áronhoz (református lelkész, orientalista), Halasra, s ennek a vidéknek nagyon megörült a tatár, mert hazájának homoksivatagaira emlékezteté. Különben civilizálódik: csináltatott valami – saját ideája szerinti – magyar ruhát, mely bő mint a kaftán, mert ilyen szűk magyar nadrágot világ kincséért sem hagyna magára húzni. Most aztán valódi »tatárjárás« van Halason.”

Egy 1865 novemberéből származó nyugta szerint, mint az Akadémia könyvtári szolgálja havi huszonöt forint díjazásban részesült, ezenkívül a szolgálknak járó egyéb juttatásokat is (lakbér, tűzifa, drágasági pótlék) megkapta. Hunfalvy Pál írja 1865-ben a Nyelvtudományi Bizottság működéséről szóló jelentésében:

„A rokon nyelvek ismeretét különösen Budenz József gyarapítja... Közlemény a khivai tatár nyelvről, amely Mollah Izsák anyanyelve, kit Vámbéry Ármin hozott magával Közép-Ázsiából, s ki most az Akadémia Könyvtárában alkalmazva van.”

Molla Izsák – akit ma tatár helyett valószínűleg üzbégnek neveznénk – úgy fest nem tudott egyhelyben maradni. 1872–1878 között nem találjuk őt az Akadémia Almanachjában a könyvtár altisztjeinek névsorában. 1879–1892-ig azonban ismét feltünteteti nevét az Almanach. Vámbéry Ármin leveleiből tudjuk, hogy nagyon szeretett „kóborolni.” Beutazta Magyarországot; járt Esztergomban, Győrben, Komáromban, Pozsonyban és másutt, eljutott Bécsbe és talán Párizsba és Londonba is – és mint fentebb láthattuk, Békés megyébe és azon belül Gyulára is.

Ismeretlen életének az a hét éve, melyet az Akadémián kívül töltött. Mindenesetre kóborlásaiból visszatért, Budapesten telepedett le (1888–1892 között a Ferenc József rakpart 24-ben lakott), állítólag megnősült és gyermekei is voltak.

A beszámoló szerint mindig kedves, élénk társalgó volt, ki néhány év alatt „nemcsak egészen átcivilizálódott, de igen derék magyar emberré is formálódott egyszermind.” Tudjuk róla, hogy csagatáj nyelvre fordította Arany János *Rege a Csodaszarvasról* című munkáját, illetve magyarra fordított üzbég népmeséket (Csagatai Izsák néven).

Vámbéry tatárjához a megyénkből még egy – kissé humoros – híradás is kötődik,

ezúttal Szeghalomról, 1873 áprilisából:

„Szeghalmon tatárt fogtak.

Még a múlt hóban történt, hogy megyénk főjegyzője az újoncozás vezetésére Szeghalmon volt kiküldetésben, — egy napon ebéd előtt beszéd közben az ottani szolgabíró előhossa, hogy Vámbéry tatárja Szeghalmon van, a főjegyző a tatárt rövid idő előtti Gyulán léte alkalmával megismervén, nékie ittlétéről bizonyító iratot is kézbesített. — Ezen beszéd közben a szolgabíró megpillantja a tatárt az utczán, és behívja, a tatár bejön, és a főjegyző látja, hogy az illető nem Vámbéry tatárja, hanem egy kissé vénecske, tört magyarságot beszélő, piszkos török dervis, s midőn ezt neki meg is mondja, a dervis kiveszi a főjegyző sajátkezű iratát, melyet az Vámbéry tatárjának adott, — személye azonosságát igazolandó. A dolognak vége az lett, hogy az illető csalót Pestre tolonczolták. — Hogy honnan és mi módon szedte elő ez iratot, az eddig rejtély.”

Mollah Izsák élete végéről az alábbi formán ad tudósítását az „Eger” 1892-ben:

„Érdekes ember halt meg f. máj hó 23-án Velence fehérmegyei községben. Ez nem más, mint Mollah Izsák, a Vámbéry tatárja, kit tudós hazánkfia Közép-Ázsiából hozott magával, midőn mint kolduló dervis Khivát és Bokharát bekalandozta. A mollah, ki Vámbérynek, egész ázsiai vándorújában hű kísérelője volt, oly benső ragaszkodást tanúsított Vámbéry iránt, hogy még akkor sem tudott többé megválni tőle, mikor Vámbéry Konstantinápolyban fölfedezte előtte kilétét, s ellátta útiköltséggel, hogy hazájába visszatérhessen. Mollah Izsák nem tért vissza, hanem követte Vámbéryt Magyarországra. A mollah, ki Vámbéry közbenjárására az akadémiánál mint könyvtári szolga nyert alkalmazást, csakhamar megtanult magyarul, és- sokkép elkényeztetett kedvencze lőn a budapesti előkelő köröknek. Mikor királyunk ő felsége egy alkalommal az akadémia palotáját meglátogatta, a Vámbéry tatárját is kívánta látni. Midőn Mollah Izsákot a király elé vezették, azt kérdezte tőle ő felsége:

- Tud-e magyarul?*
- Tudok, felség!*
- Hát németül?*
- Azt nem!*
- Miért?*
- Mert a tatár ember könnyen megtanul magyarul, de a német szót nehezen veszi be.”*

A jellegzetes anekdotára rácsófol Kovács Sándor *Batu kán pesti rokonai, Vámbéry Ármin és tatárja, Csagatai Izsák* című műve, mely szerint dervisünk németül és franciául is kiválóan megtanult.

Molla Szádik sírja a velencei temetőben
(Forrás: Wikipédia)

Sírköve a régi velencei református temetőben ma is megtalálható, rajta az alábbi felirattal:

„ITT NYUGSZIK
MOLLA SZADIK
ázsiai török szerzetes
sz. 1836
megh. 1892. május 22.
Áldás és béke hamvaira”

Főoldal

2021. december 22.

[◀ Vissza](#)

[Megrendelés](#)

[Archívum](#)

[Programok](#)

[Fedélzeti napló](#)

[Impresszum](#)

Csatlakozz a [facebook](#) - oldalunkhoz!

Bárka

nka
Nemzeti Kulturális Alap

 DOCUFOX